

**Ўзбекистон республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлиги**

Жиззах Политехника институти

“Транспорт воситаларини ишлатиш”

кафедраси

“Автомобилларни сервис асослари”

фанидан

Реферат

Бажарди: 502-06 ТВИ гурухи талабаси Туржигитов А

Қабул қилди: доц. Ж.Усманов

Жиззах-2010 йил

АВТОСЕРВИС КОРХОНАЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ АСОСЛАРИ

Автомарказлар ва автосервис станцияларида ишлаб чиқаришни ташкил этиш тартиби ва талаблари

АССларида автосервис хизмати турларининг энг муҳимлари автомобилларга ТХК ва уларни таъмирлаш ҳисобланади. Хизматнинг бошқа турлари тижорат ва техник аҳамиятга эга бўлса-да, шу икки хизматга йўлдош сифатида бажарилади.

ТХК ва таъмирлаш ишлари ишлаб чиқариш биносининг махсус жиҳозланган ишчи постлари ва устахоналарида бажарилади.

Автомобилларнинг ўзида бажариладиган ишлар пост ишлари деб аталади ва махсус постларда бажарилади. Автомобиллардан чиқариб олинган агрегатлар, асбоб-ускуналар ва турли қисмлар эса махсус устахоналарда таъмирланади ва созланади. АСС ларда ишлаб чиқаришни ташкил этиш технологияси автомобилни тозалаш-ювиш-йиғиштириш, қабул қилиш учун кўриб чиқиш ва зарур бўлган ҳолларда автомобилни диагностика постидан ўтказиб бажариладиган ишлар ҳажмини олдиндан тахминий аниқлаш ҳамда уларни бажариш шартларини мижоз билан келишишдан бошланади. Қайси ва қандай ишларни бажарилишни танлаш ва буюриш мижознинг ҳуқуқидир. Бунда, албатта сервис ходими унга малакали тушунтириш ёрдами кўрсатиши мумкин.

Мижоз билан сервис қабул қилувчи мутахассис барча асосий масалалар (ишлар ҳажми, бажариш муддати ва хизмат нархи) бўйича келишиб, керакли ҳужжатлар тўлдирилгандан сўнг (техник ҳолат далолатномаси, буюртма-наряд) автомобил ТХК ёки таъмирлаш минтақасига (участкасига) жўнатилади. Биринчи навбатда таъмирлаш ишлари бажарилиб, сўнгра ТХК ишлари бажарилади.

ТХК ва таъмирлаш ишлари ишлаб чиқариш биносининг махсус жиҳозланган ишчи постлари ва устахоналарида бажарилади.

Айрим ишчи постлари баъзи ишларни бажаришга ихтисослашган бўлишлари мумкин, масалан, мойлаш ва мойларни алмаштириш пости, тормозларни текшириш ва созлаш, олдинги ғилдиракларни ўрнатиш бурчакларини назорат қилиш ва созлаш постлари ва ҳ.к.

ТХК ва таъмирлашнинг барча умумий ишлари (созлаш, қотириш, агрегатлар, қисмларни ўрнидан ажратиш олиш ва ўрнига қўйиш ва ҳ.к.) универсал постларда бажарилади ва бу ишлар катта ҳажми ташкил этади. Кичик қувватли станцияларнинг (2-6 постли) постлари асосан универсал постлардан иборатдир. Йирик ва баъзан ўрта қувватли АСС ларида автомобиллардаги майда таъмирлаш ишларини бажариш учун алоҳида, кириш ва

чиқиш учун қулай бўлган жойда, махсус постлар ажратилади. Бунда автомобил ювиш-тозалаш ва қабул қилувчи билан келишган ҳолда бўш турган постга киритилади ёки бўши бўлмаган ҳолда кутиб турилади. Шу жойнинг ўзида, айнан шу постда, барча ишлар бажарилади ва автомобил чиқиб кетади.

Баъзан, асосан, хориж амалиётида, шу постларнинг қаторида ўз-ўзига хизмат кўрсатиш постлари ҳам ажратилади, яъни мижоз ўзи ёки ёрдамчиси билан айрим ишларни ўзлари бажариб олишади.

Автомобилларга тўла равишда (комплекс) хизмат кўрсатувчи корхоналарда қуйидаги ишлаб чиқариш участкалари ташкил этилади:

- автомобилларни ювиш ва қуриштириш;
- автомобилларни ТХКга қабул қилиш ва уларни эгасига топшириш;
- махсус диагностика участкаси;
- техник хизмат кўрсатиш постлари;
- таъмирлаш ва агрегатларни алмаштириш постлари:
- кузов элементларини (эшиклари, қанотлари, бамперлари ва ҳ.к.) таъмирловчи постлар;
- агрегатлар ва деталларни таъмирловчи устахоналар;
- ғилдираклар ва шиналарга хизмат кўрсатувчи устахоналар;
- аккумуляторларни таъмирловчи ва зарядловчи устахоналар;
- электр жиҳозларига хизмат кўрсатувчи устахоналар;
- двигателнинг таъминот тизими приборлари (карбюратор, инжектор, бензонасос ва ҳ.к.) га хизмат кўрсатувчи устахоналар;
- кузовни таъмирлаш комплекси (тунукасозлик, пайвандлаш, арматура, бўяшга тайёрлаш, бўяш ва қуриштириш).

Сотиш олди ва кафолатли техник хизмат

Сотиш олди техник хизмати автомобиллар билан савдо қилувчи барча автосервис корхоналарида бажарилиши шарт. Зеро сотишга қўйилган автомобиллар сифати ва бутлиги жиҳатидан ишлаб чиқарган автомобилсозлик компанияларининг махсус стандартларига мос бўлишлари талаб этилади. Сотиш олди техник хизматининг бажарилишидан мақсад-харидорга техник жиҳатдан соз ва фойдаланишга яроқли автомобилни сотишдир.

Сотиш олди техник хизматига эҳтиёж эса автомобилларни сотиш жойларига етказиш ва сақлаш жараёнларида улар кузовлари ва салонларининг ифлосланиши, айрим механизмлари ва тизимларида майда носозликлар пайдо бўлиши, турли шикастлар етишидан келиб чиқади. Бундан ташқари автомобилни харидорга тақдим этишдан аввал уни кузовининг

баъзи жойларидаги занглашдан сақловчи суркама мойлардан тозалаш, агрегатлари ва тизимларидаги мой ва махсус суюқликлар сатҳини текшириш ва зарур ҳолларда меъёрига келтириш, барча агрегатлари ва ҳаракат хавфсизлигини таъминловчи механизмлари ва тизимларининг соз ва равон ишлаши текширилади ва зарур ҳолларда соланади ёки алмаштирилади. Шунингдек, автомобилнинг техник ҳужжатлари: “Автомобилдан фойдаланиш қоидалари”, “Сервис дафтарчаси”нинг автомобилга мослиги ва автомобилни бутловчи қисмлар, захира ғилдираги, махсус асбоб-анжомлари билан таъминланганлиги текширилади. Бу хизмат автомобилни ишлаб чиқарган компаниялар ҳисобидан бажарилади. Бажарилган ишлар сифатига эса бу хизматни бажарган корхона маъсул ҳисобланади. Барча аниқланган носозликлар, алмаштирилган қисмлар ва таъмирлаш ишлари содир бўлган ҳолларда бу ҳақда махсус қайдномалар тузилади ва автомобилсозлик компаниясига хабар берилади. Сотиш олди техник хизмати махсус ажратилган постларда зарурий малакага эга бўлган мутахассислар томонидан бажарилади ва автомобилнинг сервис дафтарчасига ёзиб қўйилади.

Сотиш олди ТХ ишларининг ҳажми автомобиллар моделига қараб 1-2 ишчи - соатни ташкил этади, “УзДЭУАвто” компанияси барча автомобиллари учун бу ишлар ҳажми 0,77 ишчи-соат миқдорида белгиланган.

Кафолатли техник хизмат кўрсатиш - автомобилларга автомобилсозлик компанияси томонидан бузилмасдан, соз ишлашига кафолат берилган давр ичида, юзага келган носозликларни автомобилсозлик компанияси ҳисобидан бартараф этиш бўйича бажарила-диган ТХ ва таъмирлаш ишларидир. Автомобилни кафолатлаш муддати турли компаниялар томонидан турлича белгиланади. Бу муддат мавжуд ҳудуд автомобил бозоридаги рақобатга боғлиқ бўлиб, 1-3 йиллар оралиғида, маълум босиб ўтилган йўл ҳисобида белгиланади. Масалан, “УзДЭУАвто” компанияси ишлаб чиқара-ётган барча русумдаги автомобиллари учун кафолат муддатини 1 йил ёки 20 минг км миқдорида белгиланган. Кафолатланган муддат давомида автомобилга махсус кафолатли ТХ кўрсатилади ва зарур ҳолларда кафолатли таъмирлаш ишлари бажарилади. Кафолатли ТХ ишлари таркиби ва ҳажмини автомобилсозлик компанияси белгилайди. Кафолатли таъмирлаш ишлари эса ТХ кўрсатиш пай-тида аниқланган ёки автомобилдан фойдаланиш жараёнида унинг агрегатлари, узеллари ва турли тизимларида содир бўлган носоз-ликлар ва бузилишларни тузатишга қаратилгандир. Бу ишларнинг барчасини компания-ларнинг махсус дилерлари бажаради.

Кафолат муддатида автомобилда бузилишлар, носозликлар со-дир бўлиб, уни тузатиш зарурати пайдо бўлган ҳолларда кафолатли таъмирлаш ишлари бажарилади. Бу давр давомида автомобилдан фойдаланиш қоидаларига қатъий риоя қилиш талаб этилади.

Компанияларнинг кафолати сифатида тузатиладиган автомо-биллардаги бузилишлар, носозликлар эътирозли ва эътирозсиз даъволарга бўлинади. Эътирозли даъволарга деталларнинг бевақт синиши, ишдан чиқиши, агрегатлар, механизмларнинг носозла-ниши ва натижада, агрегатни автомобилдан чиқариб, қисмларга ажратиш ишларини бажариш ёки бузулган агрегат, узелни янгисига алмаштириш зарурати пайдо бўлган ҳоллар киради.

Эътирозсиз даъволарга эса алмаштирилиши осон ва майда деталларнинг нормаллар, электр сақлагичлар, лампочкалар ва х.к. ишдан чиқиши кириб, улар ТХнинг баъзи ишларини бажариш жараёнида алмаштирилади. Кафолатли ТХ ва таъмирлаш ишларини ташкил этиш автомобилсозлик компаниялари учун ўта муҳимдир. Чунки бунга катта маблағлар сарфлаш билан бир қаторда бу хизматни ташкил этиш савияси компанияларнинг ўз мижозлари наздидаги ишончлилигини, обрў-мавқеини белгилайди.

Кафолатли хизмат кўрсатиш компаниялар томонидан ишлаб чиқилган махсус ҳужжат “Автомобилларга кафолатли хизмат кўрсатиш тўғрисидаги низом” асосида ташкил этилади. Ушбу ҳужжатда автомобилсоз компанияларининг ўз мижозлари олдидаги мажбуриятлари, кафолатли хизматдан фойдаланиш тартиби, автомобиллар ва хизмат сифатига бўлган даъволарни кўриб чиқиш ва қониқтириш қоидалари келтирилади. Одатда кафолатли таъмирлаш ишлари ва алмаштирилган эҳтиёт қисмлар мижозлар учун бепул, компаниялар ҳисобидан бўлади. Айрим компаниялар мижозларни рағбатлантириш мақсадида кафолатли муддат даврида баъзи ТХ ишларини бепул бажаришлари мумкин, масалан, “УздЭУАвто” компанияся ўзининг маҳсулоти бўлган барча русумдаги автомобилларга сервис дафтарчасида кўрсатилган биринчи ТХ ишлари (2500-3500 км йўл босганларига қадар) бепул бажарилишини жорий этган. Мижоз фақат сарф бўлган-материаллар (мой, фильтр ва х.к.) нархини тўлайди, ҳолос.

Эътирозли даъволарни қондириш махсус “Даъво қайдно-маси”ни тўлдириш билан расмийлаштирилади ва у кафолатли хизматга масъул мутахассис томонидан тасдиқлангандан сўнг кафолатли таъмирлаш ишларини бажаришга асос бўлади. Эътирозсиз даъволарни қондиришда фақат “Кафолатли хизмат қайдномаси” расмийлаштирилади.

Компаниялар томонидан автомобиллар сифатига кўйилган кафолат муддатлари автомобилларнинг кафолатли таъмирлашда турган вақти ҳисобига узайтирилади. Агар агрегатлар алмаштирил-са, уларга автомобилларнинг умумий кафолат муддатидан ташқари қўшимча кафолат муддати белгиланиши зарур.

Кафолатли хизматларни бажарувчилар, автомобилсоз компа-нияларнинг ўзларига қарашли дилерлар ёки компаниялар билан махсус шартномалар асосида ишловчи автосервис корхоналаридир.

Ҳозирги замон жаҳон автомобил транспортида автомобилларга ТХ кўрсатиш ва уларни таъмирлашнинг режали олдини олиш тизими қўлланиб келинмоқда. Унинг моҳияти шундан иборатки, автомобилларда тўсатдан, кутилмаганда носозликлар, бузилишлар содир бўлиши ҳолларининг олдини олиш учун уларда маълум масофа йўл босганларидан сўнг илгаридан белгиланиб, режалаштирилиб қўйилган профилактик ишлар бажарилади. Чунончи, ювиш-тозалаш, назорат-қаров, диагностика, мойлаш, қотириш ва созлаш каби ишлардир. Бу ишлар ТХК ишлари гуруҳини ташкил этади. Иккинчи гуруҳ ишлари-ечиш, қисмларга ажратиш ва йиғиш, созлаш, ростлаш, ишдан чиққан детал ва қисмларни алмаштириш, ёки ишлаш қобилиятини тиклашдир.

Бу ишлар таъмирлаш ишлари деб аталади ва уларга зарурат туғилганда ёки талаб этилганда бажарилади. Шунингдек, айрим таъмирлаш ишлари, айниқса хавфсизликни таъминловчи қисмлар ва тизимларда, автомобил ТХ га кирган пайтда ТХ ишларига қўшилиб ўтказилади ва профилактик таъмирлаш деб аталади.

АС корхоналарида автомобилларга ТХКваЖТ жараёнларида махсус (ювиш машиналари, диагностика асбоблари, технологик жиҳозлар, бўяш аппаратлари, кўтаргичлар ва ҳ.к.), ностандарт жиҳозлар (токчалар, дастгоҳлар, аравачалар ва ҳ.к.) ва ҳаммабоп (металл қирқувчи, ёғочга ишлов берувчи, пресслар, кран-балькалар, пайвандлаш трансформаторлари ва ҳ.к.) жиҳозлар ишлатилади.

Корхоналардаги ишчи постлари сони ва ихтисослашганлигига қараб махсус ишлаб чиқилган технологик жиҳозлар ва махсус асбоблар табелига асосан жиҳозланади. Табелда станциянинг қувватига қараб ҳар бир керакли технологик жиҳознинг номи ва сони кўрсатилади.

Автосервис корхоналарида ишлатиладиган технологик жиҳозлар ўзининг қўлланилиши бўйича кўтариш-қўриш, кўтариш-ташиш автомобилларга ТХКваЖТ учун махсуслаштирилган туркумларга бўлинади.

Сервис дафтарчалари. Енгил автомобиллар учун автомобилсозлик компаниялари ТХ ишларининг номи, ҳажми ва даврийлиги (яъни режимини) махсус сервис дафтарчаларида (СД) келтиради. СДлари автомобилни сотиб олишда ҳар бир мижозга тақдим этилади. СДларида автомобиллардан фойдаланиш бошланишидан бошлаб унинг камида 5-6 йил давомидаги босиб ўтадиган йўлида бажарилиши мўжжалланган ТХ ишларининг номлари келтирилади. ТХ ларнинг даврийлиги ва ҳар бир ТХ да бажариладиган ишлар СДнинг талонларида келтирилади. Масалан, “УЗДЭУ авто” компанияси автомобиллари СД сотиш олди ва 24 та талонларни ўз ичига олади ва 242,5 минг км босадиган йўлга мўжжалланган. 1-сонли талон билан бажариладиган ишлар автомобилнинг 2,5-3,5 минг км йўл босгандан сўнг,

2-сонли талон ва барча кейингилари ҳар бир 10 минг км йўл босилгандан сўнг бажарилади. Ҳар бир талонга тегишли хизматдан ўтилганда талонга хизмат ўтилган вақти ва босилган йўл ёзиб қўйилади.

СД га биноан ТХ кўрсатиш аҳоли автомобиллари учун хизмат кўрсатишнинг қулай шакли бўлиб, у автомобилларни конструктив ўзига хослигини ҳисобга олган ҳолда бажариладиган ишларни аниқ белгилаб беради. Шунингдек, СД қўллаш автомобиллар эгалари-нинг белгиланган ТХ тартибларига риоя этишларига ёрдамлашади.

Юк автомобиллари ва автобуслар учун эса махсус “Техник хизмат кўрсатиш учун қўлланмалар” тайёрланади. Уларда ҳам худди СДлари каби ТХ ишларининг тартиблари, номлари ва даврийликлари келтирилади. Масалан, “Мерседес-Бенц” компанияси 0-405 русумли шаҳар автобуслари учун 1 млн км босилган йўлга мўжжалланган ТХ лар, бажариладиган ишлар ва уларнинг даврийлиги келтирилади. Биринчи ТХ 2000 км йўл босганидан сўнг, сўнгра ҳар 15 минг км дан кейин ТХ ишлари бажарилади. Албатта, бу келтирилган меъёрлар Ўзбекистон шароити учунгинадир. Автомобиллар ишлаш шароитларига қараб ТХ ишларининг ҳажми ва даврийликлари кенг миқёсда ўзгартирилади.

"Уз ДЭУ Ко" ишлаб чиқариш бирлашмаси томонидан ишлаб чиқарилаётган "Nexia", "Damas" ва бошқа турдаги автомобилларига ТХКваТ технологик жараёнларини ташкил этиш учун "Ўзбекистон Республикаси автомобил транспорти ҳаракат таркибига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш тўғрисида Низом" (НИЗОМ) ишлаб чиқилган бўлиб, у асосий ҳужжат ҳисобланади [25]. Низомга асосан ушбу автомобилларга бажариладиган ишларнинг тури ва даврийлиги бўйича қуйидаги техник хизмат турлари бажарилади:

- кундалик техник хизмат кўрсатиш(КТХК);
- 500-1000 км масофа юргандан сўнг, янги автомобилларга техник хизмат кўрсатиш;
- даврий техник хизмат кўрсатиш (ТХК);
- мавсумий техник хизмат кўрсатиш(МХК).

КТХКда автомобилларнинг ҳаракат ҳавфсизлигини таъминлашга қаратилган, ҳамда тозалаш-ювиш, ёнилғи қуйиш каби ишлар бажарилади. КТХК ишлари автомобилларнинг ишга чиқишидан аввал ёки ишдан қайтгандан сўнг бажарилади.

Автомобилларга қисқа муддатдан сўнг (500-1000 км) ТХК, бирикмалар, узел ва агрегатларни узлуксиз, ишончли ишлашини таъминлаш учун қотириш ва созлаш ишларини ўтказишдан иборат.

Даврий ТХК ишлари ҳар 10000 км масофа юрилгандан сўнг ўтказилиб, унда СДда белгиланган ҳажмида ишлар бажарилади.

"Уз ДЭУ Ко" ишлаб чиқариш бирлашмасининг тавсиясига мувофиқ автомобилларни қишки ва ёзги мавсумларда фойдаланишга тайёрлаш МХ кўрсатиш билан амалга оширилади. МХ бир йилда икки марта, навбатдаги ТХК вақтида ўтказилади.

Хизмат кўрсатишнинг кафолатли даври 12 ойдан иборат бўлиб, автомобилнинг эгаси қабул қилиб олгандан бошлаб (12 ой ичида) автомобилнинг юрган йўли 20000 км дан ошмаслиги ҳамда автомобилдан фойдаланиш ва унга кўрсатилган ТХКда завод йўриқномасига ва "НИЗОМ"нинг кўрсатмаларига тўлиқ риоя қилиниши зарур.

Кафолатли масофадан сўнг ўтказиладиган ТХК автомобилни сотиб олишда берилган сервис дафтarchасининг талони бўйича бириктирилган автосервис станцияси(АСС)да амалга оширилади.

Автомобиллардан фойдаланиш давридаги, даврий хизмат кўрсатишда: назорат, қотириш, созлаш, электротехника, шина, мойлаш-тозалаш ва бошқа ишлар бажарилади. Юрилган йўлга боғ-лиқ ҳолда, ТХКда бажариладиган ишларнинг структураси ўзгаради.

Бажариладиган ишларнинг мажмуи ва даврийлиги авюомобил ишлаб чиқарувчи корхоналар ва ишлаб чиқариш бирлашмалар ёки махсус ташкилотлар томонидан ишлаб чиқилади. "Нексия" автомо-били учун ишлаб чиқилган кўрсатма 3.1-жадвалда келтирилган.

3.1-жадвал

"НЕКСИЯ" автомобилига ТХК даври ва бажариладиган ишлар мажмуи

Хизмат кўрсатиш жойлари	Хизмат кўрсатиш даври, минг км.									
	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Двигател										
Генераторни ва гидроку-чайтиргич насосининг тасмаси	Н	Н	Н	Н	Н	А	Н	Н	Н	Н
Мотор мойи ва мой тозалагич	А	А	А	А	А	А	А	А	А	А
Совутиш тизими	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Совутиш суюқлиги(А)	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	А	Н	Н
Ёнилғи тозалагич		А		А		А		А		А
Ҳаво тозалагич (1)		Н		Н		Н		Н		Н
Ёндириш шамлари	Н	Н		А	Н	А	Н	Н	А	Н
Тақсимловчи ротори ва копқоғи		Н		Н		Н		Н		Н
Ёнилғи буғларини ютгич ва ўтказгич				Н					Н	

найчалар										
Тақсимлаш валининг тасмаси		Н				А			Н	
Кузов ва шасси										
Чикариш қузури ва уни бирикмалари		Н		Н		Н		Н		Н
Тормоз суюқлиги (4)	Н	Н	Н	А	Н	Н	Н	А	Н	Н
Колодкалар ва олдинги тормоз механизмини гардиши (2)	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	А	Н
Тўхташ тормози										
Тормоз юритмаларининг найчалари ва уларнинг бирикмалари (тормоз) кучайтиргичи билан биргаликда	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Орқа ғилдираклар гупчагини под-шипниклари, тирқишлари		Н		Н		Н		Н		Н
Қўл узатмалар қутисидagi транс-миссион мой	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Илашиш муфтаси гидроузатмасидagi ишчи суюқлик	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Тормоз ва илашиш муфтаси педалининг эркин йўли	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Кузов асосидagi ва шассидagi резбали бирикмаларни маҳкамлаш	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Шинанинг ва ундаги ҳаво босимининг ҳолати	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Рул чамбараги ва рул узатмаси	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Рул гидрокучайтиргичининг найчалари ва ишчи суюқлик	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Ярим ўқларни ғилофлари	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н
Хавфсизлик тасмаси, кулфлар ва кузовга ўрнатилган узеллар		Н		Н		Н		Н		Н
Кулфлар, ошиқ-мошиқ ва капот илгаги	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н	Н

Белгилари:

Н-назорат қилиш, зарур бўлса тозалаш, маҳкамлаш, мойлаш (меъригача куйиш) аниқланган носозликларни бартараф этиш, ҳамда ишдан чиққан деталларни алмаштириш ва ростлаш ишла-рини бажариш.

А-ишга яроқсиз деталларни алмаштириш.

(1)-чанг тўзонли оби-ҳаво шароитида ТХК ўтказиб турилиши лозим.

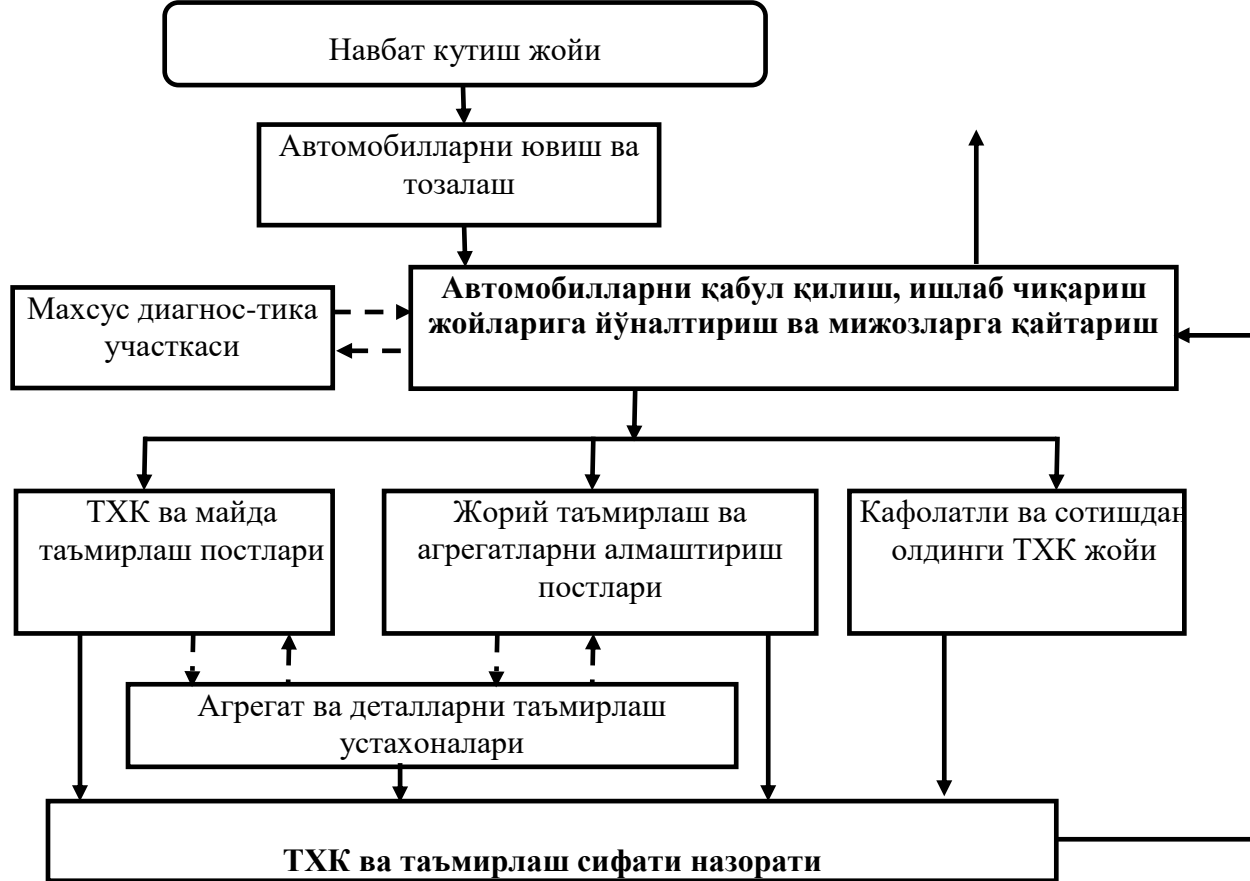
(2)-агар автомобилдан оғир шароитда, қисқа масофаларда тўхтатиб-юрғизиб узлуксиз салт ишлатиб, паст тезликда юрғизиб ва тез-тез тўхтатиб фойдаланилганда, навбатдаги ТХК лар сони камаяди.

(3)-ҳар йили босиб ўтадиган масофа 40 минг км бўлса, алмашти-ришнинг даврийлиги 2-йилда бир марта.

(4)-ҳар йилги босиб ўтиладиган масофа 40 минг км бўлса, алмаштиришнинг даврийлиги бир йилда бир мартадан.

Турли қувватли умум АССлари ва ихтисослашган корхоналар ишлаб чиқариш жараёнларининг ўзаро боғланиши

Автосервис корхоналарида ҳамма ҳолларда ҳам автомобилни ювиш тозалаш, қабул қилиб кўздан кечириш ишлари бажарилади, хавфсизликни таъминловчи механизмлари ва тизимлари диагнос-тика қилинади, зарурат бўлса чуқур диагностика қилиб сўнг ишчи постларга ёки кутиш жойларига жўнатилади. 3.2-расмда АССлари-да автосервис хизматини ташкил қилишнинг технологик жараёни келтирилган.



3.2-расм. АССларида автосервис хизматини ташкил қилишнинг технологик жараёни.

- - автомобиллар ҳаракатининг асосий йўналиши;
- - автомобиллар ҳаракатининг баъзи ҳоллардаги йўналиши;
-→ - таъмирланадиган агрегатлар ва деталлар йўналиши;

Ишлаб-чиқаришни ташкил этилишининг технологияси, яъни барча ишлар бажарилишининг кетма-кетлиги, тартиби ишлаб чиқилар экан, бу технология, яъни технологик жараён рационал, энг мақсадга мувофиқ бўлиши керак.

Ишлаб чиқариш жойларининг ҳар бири қуйидагича ихтисослашган бўлади:

- техник хизмат ва майда таъмирлаш постлари;
- махсус диагностика участкаси;
- таъмирлаш ва агрегатларни алмаштириш постлари;
- агрегат ва деталларни таъмирловчи устахоналар.

Агрегат ва деталларни таъмирловчи устахоналарнинг сони автосервис корхонасининг катта-кичиклигига боғлиқ бўлади.

Мақсадга мувофиқ (рационал) технологик жараён эса қуйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

- содда ва қулай бўлиши;
- ҳаммабоп ва универсаллиги;
- ишларни яқунлашга имкон бериши;

-хавфсизлиги;

-механизация ва автоматизация воситаларини кенг қўллашга имкон беришидир.

Ҳаммабоп (универсал) технология дейилганда, уни кўп мартаба, бошқа жойларда ҳам қўллаш имконияти мавжудлиги ва турли моделдаги автомобилларга хизмат кўрсатишда қўллаш мумкинлиги тушунилади. Технологиянинг яқунловчанлиги эса, автомобил ҳар бир участкадан ўтган пайтда шу участкада мўлжалланган барча ишлар тўла бажарилиши зарурлигини билдиради.

Албатта, мақсадга мувофиқ (рационал) технология қўлланилганда меҳнат унуми ва сифати юқори бўлишлиги зарур ва шарт. Автосервис хизмати кўрсатувчи йирик компаниялар, фирмалар томонидан ўзларининг автомарказлари, АССлари ва дилер станциялари учун ишлаб-чиқариш жараёнларини ташкил қилишнинг турли вариантларини ишлаб чиққилган ва қўлланган.

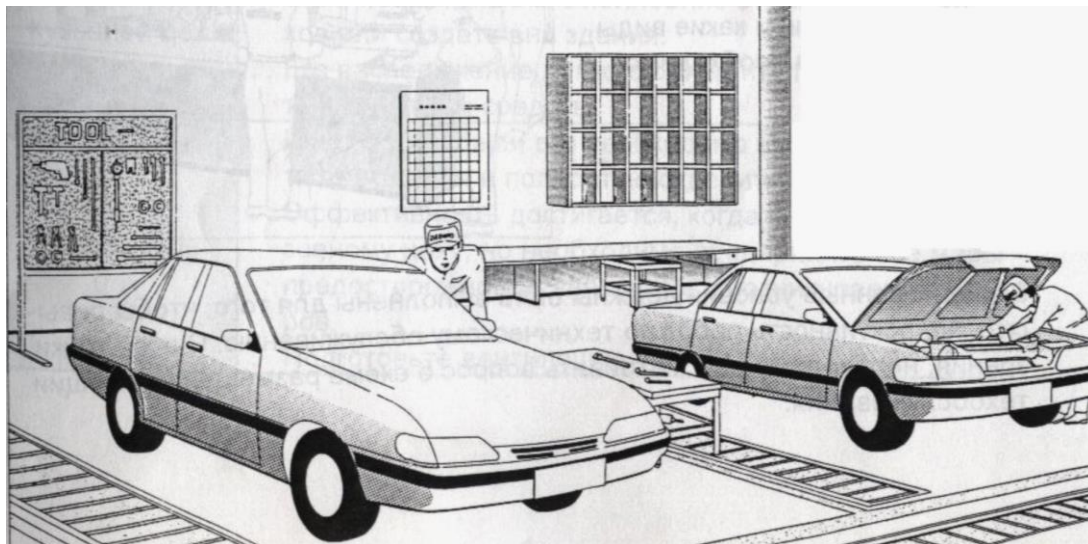
Автомобилларни хизматга қабул қилиш ва эгасига топшириш тартиби ва қоидалари

Автомобилларни хизматга қабул қилиш автомобил унинг агрегатлари, узеллари ва тизимларининг техник ҳолатини аниқлаш бажариладиган ишлар ҳажмини ва муддатини белгилаш, шунингдек, зарур ҳужжатларни тўлдириш, мижозлар билан муо-мала қилиш каби фаолиятдир. Шунингдек, қабул қилиш жараёнида сарф бўладиган эҳтиёт қисмлар, материаллар миқдори ва тахминий ҳақи ҳам келишиб олинади. Албатта, автомобилларни хизматга қабул қилиш ҳам корхона ёки соҳа раҳбарияти томонидан тасдиқ-ланган махсус қоидалар асосида амалга оширилади. Автомобил эгаси - мижоз билан келишилган ҳолда ва унинг иштирокида автомобил тўла кўздан кечирилиб чиқилади, унинг умумий техник ҳолати, айниқса ҳаракат хавфсизлигини таъминловчи тизимларига катта эътибор берган ҳолда аниқланади (3.3-расм).

Қабул қилиш пайтида автомобилдаги барча носозликлар сабабини аниқлашнинг имконияти бўлмаган ҳолларда у диагностика постларига юборилади ва махсус стендлар, ўлчов-назорат асбоблари ёрдамида унинг техник ҳолати аниқланади.

Автомобилларни кўриқдан ўтказиш ва хизматга қабул қилиш давомида унинг бутлиги ва техник ҳолатига махсус талаблар қўйилади. Албатта, автомобилнинг маркаси ва русуми унинг техник паспортига мос бўлиши, агрегатлари ва барча қисмлари завод маҳсулоти бўлиши шарт, ясама деталлар қўйилган ва конструкцияларга ўзгартиришлар киритилган ҳолда автомобил хизматга қабул қилинмайди.

Кўпчилик автомарказларда ва автомобилларга техник хизмат кўрсатиш станцияларида автомобилни хизматга қабул қилиш уни ташқи ва остки томондан ювиш, мотор бўлинмасини шланг ёрдамида ювиш, салонни тозалаш ва қуриштириб артишдан бошланади.



3.3-расм. Автомобилларни қабул қилиш ва эгасига топширилиш жойи.

Бу ишлар кўпчилик ҳолларда автоматик режимда ишловчи ювиш-қуриштириш комплекслари ёрдамида бажарилади. Автомобилларни қабул қилиш учун ишлаб чиқариш биносининг киравери-шида махсус жой ажратилади ва жиҳозланади. Автомобилнинг ост-ки қисмларини кўриб, назорат қилиб чиқиш учун участкага тўрт тиргакли кўтаргичлар ёки эстакадалар ўрнатилади, айрим ҳолларда қаров чуқурларидан ҳам фойдаланиш мумкин. Қабул қилувчи мутахассис тўла комплект чилангарлик асбоблари ва айрим энгил диагностик приборлар, масалан, газоанализатор, люфт ўлчагич, аккумуляторлар зарядини текширувчи учи айри асбоб ва ҳ.к.лар, билан таъминланади.

Ҳажми ва қиймати ўзгармас бўлган ишлар, масалан, ювиш, тозалаш, автоматик диагностика, мой алмаштириш, ва ҳ.к. ишларни бажариш учун автомобилларни қабул қилиш бирмунча осон.

Бунинг учун автомобил эгаси буюртмалар столидан чипта олади ва хизматга ўтаверади. Автомобилни назорат қилгандан ва унинг ҳолати аниқлангандан сўнг автомобил эгаси билан келишилган ҳолда бажариладиган ишларга буюртма тўлдирилади ва хизмат нархи белгиланади. Бунда қайси ишлар бажарилишини танлаш ҳуқуқи мижоз томонида бўлади. Хизмат нархи махсус нархномалар (прейскурантлар) асосида қўйилади. Шунингдек,

сарф бўладиган эҳтиёт қисмлар ва материаллар ҳақида мижоз билан келишилиб буюртма ёзилади, булар учун алоҳида ҳақ тўланади.

Шунингдек, хизмат кўрсатишда автомобил эгаси, мижоз келтирган эҳтиёт қисмлар ва материаллар ҳам ишлатилиши мумкин, фақат улар техник талабларга жавоб бериши шарт.

Автомобил қабул қилингандан сўнг ишчи постларига қўйилади ёки махсус кутиш жойларига ўтказилади. Қабул қилиш вақти ўртача 20-30 дақиқани ташкил этади. Барча зарур ишлар бажариб бўлингандан сўнг автомобил эгасига топшириш учун яна қабул қилинган участкасига келтирилади ва махсус техник назоратдан ўтказилади. Буюртмада кўрсатилган барча ишларнинг бажарилганлиги, уларнинг сифати, автомобилнинг умумий ҳолати ва бутлиги яна бир қарра техник назоратдан ўтказилиб, эгасига тақдим этилади ёки тайёр автомобиллар қаторига қўйилади. Автомобилни қабул қилиб олганлик тўғрисида унинг эгаси буюртмага имзо чекади ва хизмат ҳақи тўлангангач, автомобилни олиб кетади. Автомобилни топшириш вақтида агар унинг эгаси буюртмадаги ишларни бажаришдан қониқиш ҳосил қилмаса, унинг ҳақли эътирозлари қондирилади.

Одатда АССларда қабул қилиш ва эгасига топшириш постлари бирлаштирилиб, бир жойда ташкил этилади ва қабул қилиб олган мутахассис ходимнинг айнан ўзи автомобилни яна эгасига топширади.

А Д А Б И Ё Т Л А Р:

1. Сидикназаров К.М. и др. Автотранспорт Узбекистана в условиях рынка, учебное пособие, Ташкент 2005 год, 258 стр.
2. Сидикназаров К.М., Ахмедов У.В. Ўзбекистон автотранporti ўт-мишда ва истиқлол йилларида, Тошкент ислом университети, 2001 йил, 270б.
3. Техническая эксплуатация автомобилей. под редакцией проф. Е.С.Кузнецов М: Транспорт, 2001 г.
4. Ҳамрақулов О., Магдиев Ш.. Автомобилларнинг техник эксплуатацияси. Адолат 2005й., 256 бет
5. "Ўзбекистон Республикаси автомобил транспорти ҳаракатдаги таркибининг техник хизмат ва таъмири ҳақидаги Низом" - Тошкент, корпорация "Узавтотранс", 1999 й.